

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

DİN EĞİTİMİ
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

YIL: 2005

SAYI: 15

Prof. Dr. Amiran KURTKAN BİLGİSEVEN,
Prof. Dr. H.Mahmut ÇAMDİBİ, Yrd.Doç. Dr. Ali COŞKUN,
Yrd. Doç. Dr. Ramazan KARAMAN, Yrd. Doç. Dr. Nusrettin BOLELLİ
Dr. Kerim BULADI, Nebile ÖZMEN

İSTANBUL HAZİRAN 2005

ÇORUM'DA YAŞAYAN OĞUZ BOYU AŞİRETLERİ VE KARAKEÇİLİLER*

Yrd. Doç. Dr. Ramazan KARAMAN**

ABSTRACT

THE OGUZ TRIBES LIVING IN CORUM AND THE KARAKECILIES

In this paper we will deal with the structure of the special organization of community and clan in Turk's States and mention the migration of Oguz tribes to Anatolia and their settlements over there and their places at that moment. We will explain the relationships between the Turkman Tribes and The Karakecilies whose can be called as source of Ottomans. We will also explain their activities during the Ottoman State and their services on development of Turkish Culture.

We will also give some information about The Karakeçili's villages and their living area in the city center of Corum.

ANAHTAR KELİMELEER: Oğuz, Türkmen, Aşiret, Karakeçili, Türk Kültürü.

I.GİRİŞ

Çorum ve çevresinin tarih içindeki yeri çok eskilere gider. Hitit öncsinden bu yana Frikleri, Med'leri, Persleri, İskender'in egemenliğini, Selefkosları, Galatları, Roma ve Bizans'ı buralarda görebilmekteyiz. Galat-

lar zamanında başkentler arasında İskilip'de vardır. O zamanki adı Blocium'dur.¹

Kısa zamanda Orta Anadolu'yu Bizans'ın elinden alan Danişmend Beyliği, Çorum ve çevresini Türk boylarına açarak Anadolu'nun Türkleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu bölgede Oğuz Türkleri yerleştikleri yerlere boylarının ve oymaklarının adlarını vermişlerdir. Köy, mahalle, dere, tepe, dağ ve ova gibi bazı yer isimleri Oğuz boylarının adlarını taşımaktadır. Bayat, Büget, Kayı, Kınık, Salur, Avşar, Bayındır, Karakeçili, Karaevli, Dodurga verilen boy ve oymak adlarından bazılarıdır.

Anadolu'nun Türkleşmesinde Oğuz boylarına mensup² Türkmenler'in büyük rolü olmuştur. Bu çerçevede Karadeniz Bölgesi'ne de çok sayıda Oğuz boylarına mensup Türkmenlerin yerleştiği görülmektedir. Bu Türk boyları bölgenin hem fetihlerle, hem de iskanlarla Türkleşmesini sağlamışlardır. Prof. Dr. Faruk SÜMER'in araştırmalarına göre; XVI. Yüzyılda, Amasya, Canik (Samsun), Çorum, Karahisar-i Şarki, Kastamonu, Kengiri (Çankırı), Sivas ve Trabzon sancaklarındaki yer adları incelendiğinde, yirmidört Oğuz boyunun 21'i yerleşmiştir. Bunlar; Kayı, Bayad, Kara-Evli, Yazır, Döğer, Todurga, Afşar, Kızık, Beğ-Dili, Karkın, Bayındır, Çavundur, Çepni, Salur, Eymür, Ala-Yundlu, Yüreğir, İğdir, Büğdüz, Yıva ve Kınık boylarıdır. Bölgede bu boylara ait 268 yer adı bulunmaktadır.³

Çorum, Osmanlılar'ın eline geçişinden 1924'de il olana dek çeşitli yönetimlere katılmıştır; 1398'de Sivas şehrinin merkezi olduğu Rumiye-i Suğra adını taşıyan eyaletin sancak merkezi olmuştur. 1423'de Amasya'ya bağlı sancaklar arasında gösterilir. Ancak kesin bir kaynak verilmez.

* Bu çalışma G.Ü. Çorum İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Başkanlığınca 01-03 Ekim 2004 tarihinde düzenlenen "Osmanlı Döneminde Çorum Sempozyumu"na tebliğ olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniv., Çorum İlahiyat Fakültesi, e- posta: rkaraman@gazi.edu.tr

¹ Fügen İLTER, Bir Anadolu Kenti İSKİLİP, TTK. Yay., Ankara 1992, s.2.

² Oğuzhan ve soyu ile ilgili bilgiler, Oğuz Destanı'nda bulunmaktadır. Oğuzhan Efsanesine göre: "Oğuz Han kendi namına bir hükümet kurmuştu, sağlığında altı oğlunu ava gönderdi, avda oğullarının üçü bir altın yay, diğer üçü de bir altın ok buldular. Oğuz Han, oğullarını bulduklarına göre ikiye ayırdı. Üç kardeşlerin büyüklerine Bozok, küçüklerine de Üçok adını takdı. Bu altı çocuğun adları şunlardı: Denizhan, Dağhan, Gökhan, Yıldızhan, Ayhan, Günhan.

Oğuzhan öldükten sonra yerine Günhan geçti, veziri olan Irkıl hac, kabile teşkilatını genişletti. Oğuzhan'ın altı oğlundan her birinin dört çocuğu oldu. Hepsisi 24 olan bu çocukların adı ile 24 kabile (boy) kurulmuş oldu. Bunlara Oğuz boyları denilmektedir.

İsimleri şöyledir: Denizhan'ın oğulları: Kınık, Yıva, Büğdüz, İğdir. Dağhan'ın oğulları: Urakır, Eymür, Alayundlu, Salur. Gökhan'ın oğulları: Peçenek, Çepni, Çavdur, Bayındır. Yıldızhan'ın oğulları: Çarukluğ, Karkın, Beydili, Avşar. Ayhan'ın oğulları: Yıpar, Töker, Doturga, Yazgır. Günhan'ın oğulları: Kara evli, Alka evli, Bayat, Kayı.

³ Oğuz- Türkmen adı ve Oğuzların teşkilatları hakkında geniş bilgi için bkz., Faruk SÜMER, Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri- Boy Teşkilatı- Destanları, İstanbul 1992.

1591'de Ankara'ya 1595'de yine Amasya'ya geçtiğini öğreniriz. Bu sırada Çorum'un 15 kadar kazası vardır. 1841'de ise, Çorum Sivas'tan alınır. Yeniden Ankara'ya bağlanır. 1863'e dek Sancak merkezliği yapar. 1864'de, Çorum Yozgat'a verilir ve kaza olur. O zamana dek Çorum'a bağlı kazalar da dağıtılır. İskilip Çankırı Sancağına , Osmancık Amasya'ya bağlanır. 1894'de Çorum yine Ankara'ya bağlı Sancak merkezi olur. İskilip, Osmancık, Sungurlu ilçeleri de Çorum'a verilir. 1914'de bir Salnameyle Ankara'nın Sancak merkezi yapılan Çorum'a, Osmancık, İskilip, Sungurlu'dan başka, Alaca, Mecidözü de bağlanır. 1921'de bağımsız bir Sancak olan Çorum, 1924'de de il haline gelir.⁴

Öncelikle belirtmek istediğimiz husus; üzerinde yaşadığımız bu toprakların asırlardır değişmez sahibi oluşumuzdaki başarıların sırrını anlama gerekliliğidir. Yörük/Türkmen denilen konar göçer yapıdaki grupların, mesala; Batı Anadolu bölgesiyle ilgisi, tarihi seyirin farkında olmayanlara ilk anda şaşırtıcı gelebilir. XIX. asırdaki demoğrafik ve etnik yapıların tesiri altındaki bir kısım entelektüellerin, Ege bölgesindeki şehir merkezlerinde toplanmış ve nüfus itibarıyla kalabalık gayri müslim nüfusun hatıralarına bakarak bölgenin Türk hakimiyetine girişinden beri aynı durumda kaldığı, hatta Müslüman nüfusun dahi ihtidalarla oluştuğu şeklindeki kanaatleri, bir kısım bölge sakinlerine bile yansımış gibidir.

Bu gün Anadolu'nun diğer bazı yerlerindeki gibi bu bölgedeki bir kısım köylere gidildiğinde buralarda yaşayanlardan genellikle köylerinin nasıl, ne şekilde ve kimler tarafından kurulduğu hakkında tatminkar cevaplar boşuna beklenir. Hatta bir kısım köylülerin bilinçsiz biçimde toprakların veya evlerin vaktiyle Rumlara ait olduğu, buralarda hep onların oturduğu şeklindeki beyanlarına sanırım mahalli araştırma yapanların çoğu tesadüf etmiştir. Bütün bu gibi kanaatler sosyolojik bir vakıa olarak mahalli tarih araştırmacılarına bir takım mesajlar vermekte ve buna benzer görüşlerin sosyolojik tahlillerinin yapılmasından önce, derinlemesine tarihi kaynaklara dayalı temellendirmeye ihtiyaç bulunmaktadır. Anadolu'yu vatan haline getiren Türkmen gruplarının gelişleri, yeni yerleşim yerleri kurarak iskanları ve siyasi oluşumları temin etmeleri ilmi çerçeve dahilinde kalan seviyeli araştırmalara muhtaç olarak özel bir önem kazanmaktadır.

Mülkiyet açısından toprağın sahibini nasıl arıyorsak, ülke topraklarının bütününe düşündüğümüzde, sahiplerinin kimler olduğunu da bilmek isteriz. Milletlerin ülke topraklarına sahipliği, onların üzerinde yaşadığı toprak parçalarına vurdukları damga ile tezahür eder. Toprakların kimlere ait olduğunun delili ve tapu senedi olan bu damgalar, bir milleti vatanına bağlamak-

⁴ P. Tuğlacı, Osmanlı Şehirleri, İstanbul, 1985, s.89; Fügen İter, Bir Anadolu Kenti İskilip, Ttk. Yay., Ankara 1992, s.2-3.

ta ve milleti teşkil eden kabile, boy, aşiret gibi unsurlar ve fertler arasında milli birlik ve bütünlüğü sağlamaktadır. Aslında böylece millet dediğimiz topluluk doğmaktadır.⁵

II. TARİHTE TÜRKLER

Türk tarihini Hun İmparatorluğu ile başlatmak yanlış olur. Hunlar'dan en az 3 bin yıl önceye dayanan "Ön Türkler" Anadolu, Orta Asya, Kafkasya, Balkanlar, Ege Adaları, İtalya dahil Etrüksler (Roma'yı kuran bunlardır.), Sümerler ve Kimmerler, Hatti, Hitit, Truva ve daha niceleri tarih sahnesinden gelip geçmişlerdir. Hunlar (Akhunlar, Avrupa Hunları), Saha (Yakut), Avar, Oğuz, Uygur, Peçenek, Kıpçak, Uz, Bulgar, Macar, Ogurlar, ve bunlara ilaveten 40'a yakın Türk Devletleri gelip geçmiştir. Hunlar, M.Ö. 3. Asır ile M.S. 6. asra kadar Atlas Okyanusu ile Büyük Okyanus arasına hakim oldular. Hunlardan sonra 6.asır ile 8. asır arasında Çin Seddi ile Urallar arasında Göktürkler yer aldı.

Türkler, İslamiyeti kabul ettikten sonra, 11. ve 13. asırlar arasında Selçuklular, 15. asırda Timurlular tarih sahnesinde görüldüler. Selçuklular'ın yerini Osmanlılar aldı. 636 yıl dünya sahnesinde zirveye tırmandılar. Müslüman Türk'ün bu başarısına dair, Prof. Dr. Erol GÜNGÖR'ün "Tarihte Türkler" isimli eserindeki önemli tespiti şöyledir:

"Türkler, İslam'ı kendileri için milli bir din haline getirdiler, bütün benlik ve samimiyetleriyle bu dine sarılarak onbirinci asırdan itibaren İslam Dünyasının bütün düşmanlara karşı korunması işini tek başına yüklediler. İslamiyet devrine kadar Türkler, her türlü yüksek meziyete sahip olan, fakat henüz dünyada kendi yerini tam bulamamış olan bir millettir. İslam, onun yolunu aydınlatan bir ışık oldu ve Türk milleti bu ışığı takip ettikçe hep yükseldi."⁶

II. 1.Tarihin Başlangıcından Günümüze Türk Göçleri

Türkler, ilk çağlardan başlayarak Orta Asya'dan Uzak Doğu'ya, Hindistan'a, Ön Asya'ya, Orta Avrupa'ya ve Balkanlar'a büyük çapta istila ve göçler yaparak, buralarda devlet ve imparatorluklar kurmuşlardır. Bu göçlerin en büyük ve en önemlileri, Hun, Göktürk, Selçuklu ve Osmanlı devirlerinde olmuştur. Selçuklu öncesi büyük yayılma ve tesir icra etmelerine rağmen, zamanla izleri tarihin derinliklerinde kaybolurken; son dönem

⁵ Mehmet Dikici, Anadolu'da Türkler, Burak Yayınevi, İstanbul 1998, s.9.

⁶ Erol Güngör, Tarihte Türkler, Ötüken Yay., İstanbul 2000, s. 69., Geniş Bilgi İçin Bkz.: Kamuran Gürün, Türkler Ve Türk Devletleri Tarihi, Karacan Yay., C.I-II., İstanbul 1982

göçlerin izleri daha kalıcı olmuş, üzerinde yaşadığımız toprakların Türk vatanı olmasını sağlamıştır.

Anavatanlarında iktisaden dışa bağlı olan Türkler, coğrafi şartlar ve iç mücadeleler yanında dış mücadelelerini de akınlar ve istilalar şeklinde devam ettirmişlerdir.

Bilindiği gibi, Türkler tarih boyunca geçici akınlarda bulundukları gibi, kıtlıklar, nüfus artışı, bir kavmin diğer kavmi sürüp çıkarması gibi sebeplerle göç etmek mecburiyetinde kalınca, ana vatanlarını terk ederek yeni yurtlar edinmişlerdir. Yeni yurtlarında yabancı soy ve dinden kavimleri idareleri altına almışlar, çoğu zaman da bunlar içinde eriyip gitmişlerdir. Çünkü Türkler, anavatanlarında iken, idare edenler ve idare edilenler genellikle aynı soydan olduğundan varlıklarını devam ettirmelerinde fazla sıkıntıları olmamıştı. Oysa ki, anavatan dışında kurulan devletlerde idare edenlerle idare edilenler, Anadolu'da kurulan Türk devleti dışında hakim tabakayı teşkil etmelerine rağmen, idare edilen geniş halk kitleleri başka din, soy ve başka medeniyete mensup olduklarından; belli bir süre geçtikten sonra Türklüklerini kaybediyor, eriyip gidiyorlar.

Muhtelif coğrafi sahalarda, değişik adlar altında Türkler'in kurdukları Türk devletleri, genellikle kurucularının adıyla anıldıklarından kavim adı ikinci planda kalmaktadır. Böylece, aslında hepsi Türk devleti olduğu halde; sadece hanedan adı devlet adı olarak geçmekte, millet adı ikinci planda kalmaktadır. Bu da millet şuurunun oluşmasında, mensubu olduğu bazı kavimlerin açısından gecikmeye sebep olduğu düşünülebilir.⁷

Gerçekte Türkler göçebe bir millet midir? Bu sorunun cevabını Tarihçi Claude CAHEN, "Türkler'i tamamen göçebe olarak düşünmemek gerekir. Özellikle, başka kültürlerle ilişkilerin yoğun olduğu bölgelerdeki Türkler'in hayatlarının göçebelikle ifade edilebilecek şekilde olduğunu veya büyük bir kısmının böyle olduğunu söyleyebiliriz.

Birkaç gün içinde çok büyük bir varlık olmaktan tamamen dağılmış olmaya ya da tamamen dağılık bir durumdan birleşmiş, yüce bir güç olmaya geçebilen, sıkı bağları olmayan bir birlik olarak görülen Türkler, İskitler'den devrıldıkları taktik hareketleri ve at sırtından ok atabilme yetenekleri ile yüzyıllar boyu karşı konulamaz bir güç olmuşlardır." şeklinde açıklayarak belirtiyor.⁸

Tarih boyunca Anadolu'ya yapılan göçlerin yönüne ve kaynağına baktığımızda ise; buraya yapılan göçlerin, genellikle Orta Asya'dan ve batıya

⁷ M. Dikici, a.g.e., s.10

⁸ C. Cahen, Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler, e Yayınları, İstanbul 1979, s.23.

doğru olduğu, yabancı kavimlerin ve özellikle Batılılar'ın doğu yönündeki göçlerinin nadiren ve çok az sayıda olduğu bir gerçektir. Buna karşılık Anadolu, Orta Asya'dan batı yönünde, özellikle de 11. yüzyılda başlayan yoğun Türk göçleriyle dolup taşmıştır. Bu göçler çok sayıda ve kalabalık gruplar halinde gerçekleşmiştir. Böylece Türkiye, Anadolu'ya göçen Türkler'in planlı bir şekilde iskanı sonunda daha Selçuklular zamanında vatanlaşmıştır.⁹

Anadolu'ya gelen bu göçebe Türkmenler kısa sürede yerleşik hayata geçtiler. Çok azı göçebe hayatlarını devam ettirdiler. Osmanlı cemiyetini teşkil eden unsurlardan birisi de bu aşiretler yahut konar göçer halktır. Yaşadıkları hayat tarzına göre mevsimden mevsime yaylak ve kışlak arasında daimi olarak hareket etmektedirler. Erzurum yaylalarına, Fırat nehrinin çıktığı yerlere yaylamağa giden bir oymak, kışlak için Suriye çöllerine kadar inmekte idi.¹⁰

Selçuklu ve Osmanlı öncesinde, Bizans hakimiyeti dolayısıyla Anadolu'nun Rumlarla iskan edildiği düşünülür. Bu yanlış kanaat yaygındır. Oysa ki, durum hiçte böyle değildir. Genel olarak, Türk-İslam fatihlerinin Anadolu'da son fethettikleri yerlerden olan Karadeniz bölgesinde bile yerli halkın Hristiyan Türkler'den başkası olmadığı biliniyor. Yunanlılar da dahil, hiç kimse, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin yerli halkları arasında Yunanlıları göstermemiştir. Buraların yerli halkı, milattan binlerce yıl önce Asya'dan Anadolu'ya göçüp beylikler halinde Anadolu'nun tümüne yayılarak her yanı dolduran Halibler'di. Trabzon şehri ve kalesi Kolhlar'ın ülkesinde kurulmuştu. Künit, Kelkit, Kolkit oymakları, Kumanlar'ın ünlü oymaklarıdır.¹¹

II. 2. Anadolu'ya İlk Türk Göçleri

Anadolu'ya ilk Türk göçleri, Bizans hakimiyeti ve öncesinde gerçekleşmişti. Selçuklu Devleti'nin, özellikle batı yönünde fetihlerin başlatılması ve dolayısıyla Anadolu'nun tamamen fethedilip bir Türk yurdu haline getirilmesinden çok önceki zamanlarda, Anadolu'ya ilk Türk girişi, Hun Türkleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Asya Hunları'nın devamı ve torunları olan Batı Hunları, hareket kabiliyetleri fazla olan çevik atlı birliklerinden oluşan kalabalık ordularla Karadeniz'in kuzeyindeki Alan, Ostrogot ve Vizigotları daha ilk saldırıda ağır

⁹ Osman Turan, Selçuklular Tarihi Ve Türk- İslam Medeniyeti, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1969, s.280.

¹⁰ Cengiz Orhonlu, Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı, Eren Yayıncılık, İstanbul 1987, s.12.

¹¹ Mahmut Goloğlu, Anadolu'nun Milli Devleti Pontos, s. 80-81; M.Dikici, a.g.e., s.70.

yenilgilere uğratarak darmadağın ettiler; 378 yılında, Tuna Irmağını geçerek Batı Roma ve Bizans İmparatorlukları topraklarını istilaya başladılar. Hunlar, Roma İmparatoru I.Theodosios'un ölümünden(395) sonra, bir yandan Balkanlar üzerinden Trakya'ya yürürlerken, öbür yandan da Kafkas dağlarını aşarak Anadolu'yu istilaya giriştiler. Kursık ve Basık adındaki iki başbuğun komutasındaki Hun atlı kuvvetleri, Erzurum üzerinden hareketle Karasu ve Fırat havzalarından Malatya'ya ulaştılar. Suriye'ye inen Hun atlı birlikleri, Sur ve daha sonra da Kudüs şehiri ve yörelerini ağır bir şekilde akınlara uğrattılar.¹²

398 yılında Anadolu'ya daha küçük çapta olmak üzere, yeniden bir takım akınlarda bulundular. Böylece Hunlar, hem batı hem de doğu yönlerinden, Bizans İmparatorluğunu baskı altında tutmuşlardır. Bu Hun baskıları karşısında aciz kalan Doğu Roma İmparatorlukları, herhangi bir ciddi önlem dahi alamamışlardır.

Hun Türkleri'nin istilasından sonra Bizans hakimiyetinde bulunan Anadolu'ya ikinci Türk istilası, Sabarlar tarafından gerçekleştirildi... Bir Türk boyu olan Sabarlar, Kafkasya'nın kuzeyinde, Batı Sibirya'da Sabar Devleti'ni kurarlar. 5. ve 6. Asırlarda önemli roller oynayan Sabarlar'ın savaş teknikleri Bizanslılar'ı hayrete düşürecek kadar gelişmiştir. Sabarlar, Sasanilerle ittifak yaparak Bizans'la mücadelelere giriştiler. Sabarlar, Kafkaslar'ın güney bölgelerine kadar olan Bizans memleketlerini istila ettiler. Daha sonra ileri hareketlerine devam ederek 516 yılında Kafkaslar'dan inen Sabar ordusu, Kayseri, Konya ve Ankara'ya kadar ilerleyip bu şehirler ve yörelerine şiddetli akınlar yaparak pek çok ganimet ele geçirdiler. Böylece Sabar Türkleri tarafından da Bizans'a ağır darbe indirilmiş oldu.¹³

Esasen, Anadolu Türkleri' in ikinci ve anayurdu olmuştur. Türkler, Atayurtlarından göç ederek Anayurda yerleşmişlerdir. Bilindiği gibi Türkler' in menşei Orta Asya'ya dayanır; ikinci büyük en kuvvetli kütlesi Ön Asya'da ve Karadeniz'in kuzeyi etrafında yaşamaktadır. Türk nüfusunun fazlalılığı tarihi devirlerde en ziyade şimdiki Avrupa Rusya, Şimali Çin, Şimali Hindistan'ı tazyik etti; Ön Asya'da yerleşerek burada ve Karadeniz'in kıyılarında Türk'ün ikinci vatanını kurdu.¹⁴

Ön Asya'ya gerçekleşen eski Türk göçlerinden birini de (M.Ö.149-127) Edil havzasından kalkıp Derbend yoluyla Azerbaycan'a geçerek, şimdiki

¹² Ali Sevim, Anadolu'nun Fethi Ve Selçuklular Dönemi, Ttk. Yay., Ankara 1988, s.33

¹³ A. Sevim, a.g.e., s.34

¹⁴ A. Zeki Velidi Togan, Umumi Türk Tarihine Giriş, Hak Kitabevi, C.I., s.8.

Kars ve Pasin ovalarına gelip yerleşen Bulgarlar ve Vanandlar yapmışlardır.¹⁵

Genel tarih kaynaklarımıza göre, Malazgirt'ten sonra Anadolu'ya milyonları bulan Oğuz boyları geldi. Kuman (Kıpçak) oymakları Doğu Anadolu'ya yerleşti. Bundan dört beş asır önce de Bulgar Türkler'i, Peçenek, Kuman (Kıpçak), Avar, Uz Türkleri, Bizans tarafından Anadolu'ya yerleştirilmişti. Bunlar çok kalabalık kitlelerdi ve yaylacılıkları sayesinde salgın hastalıklardan korunmuşlardı. Hristiyan Türkler'di ve Türkçe konuşuyorlardı.¹⁶

II. 3. Abbasi Hilafeti Zamanında Müslümanlar'ın Anadolu'yu Fethi Girişimi

Abbasiler'in Hilafeti zamanında gazalara daha da önem verildiğini görüyoruz. Suğğur denilen ve Müslümanların elinde bulunan Anadolu parçalarına Horasan ordusundan ve Maverünnahr'den getirilen İranlı ve bilhassa Türk birlikleri yollandı. Halife Mehdi, Fergana, Esbicab, Belh, Harezmi, Herat ve Semerkant halkından yani İranlılar ve Suur'la Türkler'den pek çok ahaliyi Anadolu'ya göndermiştir. Özellikle, Türkler'in kahramanlık ve askerlik kabiliyetleri bilindiği için, bu birliklerin ardı arkası kesilmemiştir. O, devirde Halife'nin Hassa Ordusu da Türkler'den ibaretti. Böylece Türk birlikleri; Tarsus, Misis, Azarba, Adana, Maraş, Hades (Göynük), Malatya, Amid (Diyarbakır), Meyyafarikin(Silvan), Ahlat, Malazgirt, Kaalikala, Erzurum gibi sınır şehirlerinde yerleştikleri gibi, aynı zamanda IX. Asrın ilk yarısında bu bölgelerde Müslüman- Türk nüfusu oldukça kabarık bir duruma gelmişti. Busr'ul- Afşini, Kayıoğlu, Ahmed, Hakan, Munis, Burduoğlu, Rüstem, Ebu Sabit'it-Türki, Toganoglu Ahmed gibi Türk kumandanları, Sivas, Amasya, Niksar, Kayseri, Şebinkarahisar, Zamantı, Konya, Ereğli, Yalvaç, Bergama, Sard, Ankara, Ulukışla, Çankırı, Eskişehir gibi Anadolu'nun bir çok şehrini geçici de olsa işgal ettiler, hatta yağmaladılar.¹⁷

II. 4. Türkmen Göçleri Öncesi Anadolu'nun Genel Durumu

Prof. Dr. Faruk SÜMER, "Oğuzlar" adlı meşhur eserinde Türkmen göçleri öncesi Anadolu'nun genel durumunu şöyle özetlemektedir:

¹⁵ a.e., s.161.

¹⁶ Mehmet Eröz, Hristiyanlaşan Türkler, T.K.A.E. Yay., Ankara 1983, S.X.

¹⁷ Mehmet Şeker, Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi İslamlaşması, Ötüken Yay., İstanbul 1973, S.15-16.

“Türk fethi esnasında Anadolu’nun pek büyük bir kısmı, bilhassa Orta, Güney ve Batı Anadolu Bölgeleri, nüfusu çok az, hareketsiz, bir kelime ile geri kalmış bir ülke manzarası gösteriyordu. Doğu ve Güney Doğu Anadolu şehirlerine nazaran, Orta, Güney ve Batı Anadolu’dakiler sönük kasabalar halinde idiler. Bunun başlıca sebebi, birinci derecedeki milletlerarası ticaret yollarının o zamanlarda buralardan geçmemesidir. Öte yandan Sasani-Bizans ve onu müteakip, sürekli ve çetin Arap- Bizans mücadeleleri Anadolu’daki halkın mühim bir kısmının yok olmasına ve Çukurova gibi bir çok bölgelerin de korkunç yoksulluğu ve teşkilatsızlığı ile Anadolu’nun, işaret edilen büyük kısmındaki yerli halk varlık gösteremiyecek duruma düşmüştü. Bundan dolayı XI.yüzyılda Doğu Anadolu’dan gelen Ermeni toplulukları Orta Anadolu ve Çukurova bölgesinde kolayca yerleşebilmişler ve hatta bu sonuncu yerde, I. Haçlı Seferinden de faydalanarak, bir krallık dahi kurabilmişlerdi. Yine bu sebeple Oğuz Türkleri, az bir kuvvetle Orta ve Batı Anadolu’yu çok kısa bir zamanda ve ciddi bir mukavemet de görmeden kolayca alabilmişlerdir.”¹⁸

Anadolu’da Müslüman Türk nüfus yoğunluğunun artmasında ki en önemli sebep de, Malazgirt Zaferini izleyen yıllarda, Türkistan, Maverânnıehr ve Horasan’dan bütün İslam ülkelerine ve özellikle küffar diyarı sayılan Anadolu’ya dalgalar halinde Türk göçleri yapıldı. İslam kaynaklarından başka, çeşitli Bizans, Gürcü ve Ermeni vakayinameleri, bu Türk göçlerinin nasıl sürekli ve çok büyük ölçüde yapılmış olduğunu ifade etmişlerdir. Bu göçler istila ve yağma hareketleri şeklinde değil, bir yerleşme ve yurt tutma amacıyla yapılmıştır. Böylece, Anadolu’nun başta Rumlar olmak üzere, Ermeni ve Gürcü nüfusu, Türk nüfus yoğunluğu karşısında çok azınlıkta kalmıştır.¹⁹

Daha sonraki dönemlerde de Türkmenler’in yoğun göçlerine kucak açan Anadolu’da; “Ankara, Kırşehir, Yozgat, Çorum, Kastamonu, Çankırı ve Eskişehir vilayetleri Türk muhaceretinin yoğunlaştığı, ilk Türkmenler’e yurt ve otlak vazifesi gördüğü ve esasen Bizans devrinde de az meskun bulunan bu havalinin yerli halkı, ilk istila önünde, yerlerini terk ederek garba doğru çekildikleri için bu vilayetler kesif bir şekilde Türkleşmişti. XII.veXIII. asır vakıf kayıtları da bu hususu açıkça göstermekte ve yer adları tamamıyla Türkleşmiş bulunmaktadır. Nitekim II. Kılıç Arslan zamanında, 1173 yılında, çok az Hristiyan bulunduğu ve bu sebeple de geçim sıkıntısı çektiği için, Ankara Metropolit, İstanbul Synode Meclisine başvurarak buradan Amasra Piskoposluğu gibi küçük bir yere tayinini istemesi de bu durumu güzelce ifade eder. Orta Anadolu dışında kalan bölgelerde daha fazla bir Hristiyan

¹⁸ F. Sümer, a.g.e., s.XII-XIII.

¹⁹ A.Sevim, a.g.e., s.76

halk yaşamakta idi. Lakin XIII. Asır zarfında Uclar'da yığılan ve hususiyle Moğol istilasını önünde dalgalar halinde kaçıp sahillere yayılan Türkmenler, Anadolu Beylikleri zamanında, bu Uc bölgelerini de çok süratli ve kesif bir şekilde Türkleştirdi. Öyleki bu sahil bölgelerinde Orta Anadolu'ya nispetle dahi çok daha az bir Hristiyan halk kaldı. Bu sebeptendir ki, Anadolu XII. asır ortasından beri Garb kaynaklarında hep "Turqia, Turkia" (Türkeli) adıyla kaydedilir. Halbuki ilk haçlı kaynakları bu ülkeyi henüz "Romania" (Roma ülkesi) ismiyle anıyorlardı.²⁰

II. 5. Anadolu'ya Oğuz- Türkmen Yerleşmesi

Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan Türkleri'nin ataları olan Oğuz veya Türkmen kavmi boy adını taşıyan 24 kabileden meydana geliyordu. Bu boylar Türkler'de teşkilatın en baş kaidesi olan sağ- sol nizamına uygun olarak Bozok ve Üçok adıyla iki kola ayrılmışlardı.

Müslümanlar, Anadolu'ya gelen Müslüman Oğuzlar'a Müslüman Türk manasına Türkmen adını vermişlerdir. Fakat, XI.yüzyıldan beri Oğuz kelimesi ile eş manalı kullanılan bu Türkmen kelimesi, Oğuzlar'ın yerleşik olmayan, henüz yerleşmeyen, göçebelikte devam eden kısımlarına verilmiş gibi görünmektedir. Şehirlerde yaşayan Türkler'e ise, Oğuz denmeye devam edilmiştir. Zamanla bu Oğuz kelimesi tamamen bırakılmış, bunun yerine yerleşik Oğuzlar'a Türk, göçebelikte devam edenlere de Türkmen denilmiştir.²¹

Anadolu'ya Oğuz- Türkmen yerleşmesiyle temelde çok ilgili 1016-1020 yıllarını kapsayan bir olay vuku buluyor ki, bu da Oğuz Keşif Hareketi'dir. Selçuklu Devleti'nin kurucularından olan Çağrı Bey'in idaresinde başlayan bu keşif hareketi, özellikle Azerbaycan ve Doğu Anadolu'da kendisini göstermiş Karahanlı- Gazneli Devletleri arasında sıkışmış olan bu günkü Oğuz Türk'ü olarak bizlerin Anavatanı olarak bilinen bu günkü Kırgızistan havalisinde yaşamakta olan Türk grupları, Oğuz grupları, kendilerine yeni bir yurt aramak üzere; önce Maveraiünnehr bölgesine, oradan Horasan'a ve İran üzerinden de Anadolu'ya geçmek durumunda kalmışlardır. Karahanlı ve Gazneli Devletleri'nin bu Oğuzlar'ı sıkıştırması olayında, özellikle Oğuz Devleti'nin daha sonraki siyasi tarihinde önemli bir hadise olan Aslan Yabgu'nun Gazneli Sultan Mahmut tarafından tutuklanarak Kalincer Kalesine hapsedilme olayıdır. Gazneli Mahmut, Kalincer Kalesine hapsedtiği Aslan Yabgu'yla Oğuzlar'ı itaat altına alabileceğini zannetmiş ancak bu, Selçuklu

²⁰ O. Turan, a.g.e., s.281-282.

²¹ Mehmet Şeker, a.g.e., s.154.

ailesinde, daha sonraki yıllarda ortaya çıkacak olan önemli bir taht kavgasına sebebiyetten öte başka bir şey vermemiştir.

Aslan Yabgu'nun Kalincer Kalesine hapsedilmesi ve 1025 yılında bu kalede ölümünü müteakip, Horasan'daki Oğuz gruplarının başına geçen Çağrı ve Tuğrul Beyler, önce Karahanlılar'la daha sonra Gazneliler'le savaşmak suretiyle- özellikle 1035 yılındaki Serah Savaşı, arkasından 23 Mayıs 1040 tarihindeki Dandanakan Meydan Muharebesinden sonra- Gazneliler'i mağlup etmek suretiyle, bizim atalarımız olan, Anadolu Türklüğü'nün atası olan Oğuzlar, Türk tarihi içerisinde, Dünya tarihi içerisinde, ilk defa Oğuz grubu olarak bir devlet olma şansını elde etmişlerdir.

Bu devlet, İran merkez olmak üzere ve Nişabur gibi şehirler merkezi olmak üzere bir cihan devleti haline dönüşmeye başlamış ve Bizans'ın İslam dünyasını Suriye'ye kadar ittiği bir dönemde, bu yeni Müslüman olan Oğuz gruplarının bölgeye gelmesi, bölgede hakimiyet kurması, bir bakıma İslamiyet'in de şansını, kaderini de değiştirmiştir.²²

1072 yılında önemli bir Türk hükümdarını, Artuk Bey'i bu çevrede görüyoruz. 1072 yılında, ilk defa içinde bulunduğumuz bu topraklara Türk ayağının basması, Türk hakimiyetinin tesis edilmesi, 1072 yılında Artuk Bey zamanındadır. Artuk Bey, bu 1072 hareketiyle, aşağı yukarı Bolu havzasına kadar olan sahayı, Çorum, Çankırı ve Bolu sahasına kadar olan bölgeye hakim olacak ve Mihail'in kendi üzerine göndermiş olduğu Bizans ordusunu, Norman Beylerinden Rassıl'ın komutasındaki orduyu da bozmak suretiyle Amasya- Bolu hattına hakim olacaktır.²³

Anadolu'ya Oğuz boylarının yerleşmeleri Selçuklular zamanında da Osmanlılar zamanında da belirli nizamla olmuştur. Selçuklu Sultanı Melihşah'ın ünlü veziri Nizamü'l-Mülk'ün büyük icraatı arasında yer alan 24 Oğuz boyuna mensup kalabalık göçebe Türkmen kitleleri, Türkistan, Horasan ve Azerbaycan'dan Anadolu'ya sevk edilerek, onlara burada yurtlar verilmek suretiyle yerleştirilmeleri olayı, Anadolu'da Türk nüfusunun yerli halka oranla süratle çoğalması ve dolayısıyla hakim duruma geçmesini sağlamıştır. Bu husus, bu gün bir kısmı elimizde bulunan arazi sayım defterlerinde de açık ve seçik olarak görülmektedir. Bunun sonucunda, Anadolu'daki pek çok bölge, yöre, ilçe, bucak, köy, ova, dağ, tepe, ırmak, çay ve derelerin Türkçe adları, bu gün hala o zamanki şekillerini korumaktadır. Böylece Anadolu'ya sevk edilen Türkmenler, bu ülkede Orta Asya'da yaşa-

²² A.Haluk Çay, "Anadolu'nun Türkleşmesinde Çorum -İskilip ve Çevresinde Türk Yerleşimi", Türk Kültüründe İz Bırakan İskilipli Alimler Sempozyumu, (323- 25 Mayıs 1997-İskilip) TDV Yay., Ankara 1998, s. 40-41

²³ a.e., s.42.

dıkları bölgelere uygun yörelere yerleşmek suretiyle eski yaşamlarını aynen devam ettirebilme imkanını bulmuşlardır.²⁴

Müslüman Türkler'in Anadolu'ya göçleri sürekli ve yoğun bir hal almıştır. Bunların bazıları çok büyük kabileler halindedir. Bunların bir kısmından söz etmek göçün yoğunluğu hakkında daha iyi fikir verebilir. Oğuz – Türkmen boyları Ucat'ın güney ve batı kısımlarını işgal ediyorlardı. Bunlardan Karamanoğulları ile Eşrefoğulları, Oğuzname'ye göre, daha Tuğrul Bey'in zamanında, 20.000 çadır kadar kalabalık bir kitle halinde, Anadolu'ya gelmişlerdi.

Cengiz Han'ın ordusuna mukabele göstermeden terk eden uruğları 50, hatta 70.000 hane kadardır. Uc beyliklerinin ordu mevcudunun yekunu 650 bin kadar muazzam bir kuvvet teşkil etmektedir. Bu da İlhanlılar devrinde Anadolu'da Türk nüfusunun çok kabarmış olduğunu gösterir. Batı Anadolu'da Türkmen kitlelerinin gelme ve yerleşmeleri nüfus itibarıyla muazzam bir toplama ulaşmıştı. Bu iskanlar en ücra alanlara kadar uzanmış ve buralar tamamıyla bir yerleşme alanına sokulmuştu. Antalya kuzeybatısında, Denizli dağlarında ve civarında yani, Menderes havalisinde Denizli, Honas ve Dalaman Çal havalisinde 200.000 hane ve Sultan Öyüğünden Kütahya'ya kadar uzayan dağlarda 300.000 ve Kastamonu bölgesinde de 100.000 çadır halk yığılmış; Uludağ'dan Tarsus'a kadar uzanan garbi Anadolu dağ mıntıkaları Türkmen dağları ismiyle anılmıştır.²⁵

III. ÇORUM VE ÇEVRESİNDE TÜRK YERLEŞİMİ

Çorum ve çevresinde Türk yerleşiminin tarihi Anadolu'da Türkler'in görülmeye başlaması ile birlikte düşünülmelidir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Anadolu topraklarının Türk adı verilen unsurlarla tanışmasının tarihi, 11.yüzyıldan önceki dönemlere hatta, milattan önceki dönemlere kadar iner. Ancak, onlarla ilgili yeterli bilgi olmadığından ve mevcut İran ve Yunan kaynaklarına dayalı bilgiler ışığında, milattan önce 7.yüzyıllarda biz bu yörenin Saka Türk gruplarının hakimiyeti altına girdiğini ve İskilip'in Niksar'la birlikte önemli bir Saka yerleşimine uğradığını öğreniyoruz.²⁶

Ahmet Gazi'nin, Tokat, Niksar, Amasya, Çorum, Çankırı, Ankara mıntıkasına hakim olmasıyla beraber, Danişmentli hakimiyetinde bölgeye geldiğini, özellikle 1081 olayları sırasında bölgeye üç önemli Danişment Komutanının geldiğini biliyoruz. Bunlar, Karatekin, Osman ve Süleyman adlarını

²⁴ M. Şeker, a.g.e., s.154.

²⁵ M. Dikici, a.g.e., s.110.

²⁶ A.Haluk Çay, a.g.mkl., s.39.

taşıyan Danişmentli Beyleridir ki bu, Osman Bey'den dolayı, bu günkü Osmancık'ın ismi de ondan gelecek şekilde Osmancık olarak değiştirilecektir. Daha sonra, Karatekin ise, bu bölgenin İskilip, Çankırı, Kastamonu ve Sinop'a kadar olan bölgeyi fetheden Danişmentli Beyidir ve Karatekin'in mezarı da Çankırı'dadır.²⁷

Arşiv belgelerine dayalı olarak yapılan çalışmalarda kayıtlı isimler ve bu gün Çorum ve çevresinde mevcut Salur, Dodurga, Yavru, Bayat, Beydili gibi Türkmen boylarının adını taşıyan yerleşim yerleri, doğrudan doğruya buraya gelen Türk kimliğini, Oğuz gruplarının aşiret adını bu güne kadar yaşatan isimlerdir.

Bilindiği gibi, akın akın Anadolu'ya gelerek bölgeyi Türkleştiren Türkmenler, kurdukları Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonra siyasi teşekküllerini beylikler halinde devam ettirmişlerdi. Oğuzlar'ın Bozok koluna mensup Kayı boyundan gelen Osmanlılar'ın, Anadolu birliğini sağlamasından sonra bu devlet içinde yer aldılar.

Osmanlı toplumu içerisinde nüfusun büyük bir kısmı yerleşik hayat sürerken, diğer kesimi de konar göçer olarak yaşamaktaydılar. Ekonomik olarak hayvancılıkla uğraşan bu konar göçerler mevsimden mevsime yer değiştirmek zorundaydılar. Bu gruplar yaşadıkları bölgelere göre Türkmen ve Yörük ismiyle anılmaktaydılar.²⁸

Özellikle belirtmek gerekiyor ki, bilindiği gibi, Osmanlı Devleti'nde konar- göçer hayat süren topluluklar bulundukları bölgeler itibarıyla Yörük veya Türkmen diye isimlendirilmiştir. Yörük ve Türkmen tabirinin etnik mefhumları değil, konar- göçer hayat tarzını ifade ettiği modern çalışmalarla ortaya konulmuş olmasına rağmen, gerek yerli gerekse yabancı araştırmacılar tarafından bunların farklı etnik unsurlar oldukları yolunda görüş ortaya konulduğu veya bu tabirlerin dikkatsizce kullanıldığı görülmektedir.

Kimlerdi bu Yörükler, nerelerde yaşamakta idiler, teşkilat yapıları nedir? diye baktığımızda; bunlardan, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Anadolu'da bulunan en büyük Yörük teşekküllerinden birisi Sivas, Tokat, Amasya, Çorum, Yozgat, Ankara, Kırşehir, Sultanönü ve Sivrihisar bölgelerinde yaşayan Ulu Yörük'tü.²⁹

²⁷ a.mkl., s.42.

²⁸ Ersin Gülsoy, "XVI.yüzyılda Trablus- Şam, Hama ve Humus Türkmenleri", Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri, (Tarsus- 14 Mayıs), Ankara 2000, s.121-122

²⁹ Erhan Afyoncu, "Ulu Yörük (1485-1574), Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri, (Tarsus- 14 Mayıs), Ankara 2000, s.1.

Ulu Yörük XVI.yüzyıl sonlarındaki yaklaşık 150 bin kişilik nüfusu ile Dulkadir Türkmenlerinden sonra Anadolu'daki en büyük Yörük/ Türkmen teşekkülüdür.

Ulu Yörük, XVI.yüzyıl'ın başlarından itibaren toprağa yerleşmeye başlamış, yüzyılların sonuna gelindiğinde kışlakları devamlı oturmaya başladıkları köyler halini almıştır.³⁰

Ulu Yörük cemaatlerinin yaşadıkları kışlakları (kayıtlarda) verilmesine rağmen, çoğunun hangi sancakta olduğunun verilmemesi, nerelerde yaşadıklarının tespitini güçleştirmektedir. Şimdiki tespitlere göre Ulu Yörük'e bağlı bölüklerden yaşadıkları yerler bulunabilenler şunlardır:

Alibeylü: Delüce Özi, Emlak, Gedük., Ballu: Karhisar-ı Demirli, İskilip., Çabanlu: Kırşehir, Çiçekdağı, Kanak, Konur., Yukarı Çungar: Hüseyinabad (Çorum-Alaca)., Aşağı çungar; Kırşehir, Kanak., Çepni: Sor-kun, Silisözi., Çomaklu: Horos Kalesi., Geranpa: Kızıl Künbed., İlbeylü: Artukabad, Gedük, Sivas., İnallu: Katar(tabi-i Çorum), Budak Özi(Çorum-Alaca)., Karakeçilü: Budak Özi, Kırşehir., Kırıklı: Akdağ, Emlak., Kulağuzlu: Emlak, Gelmugad, Kayseri., Kuru Göllü: Kırşehir., Özlü: Kırşehir., Şerefeddinlü (tabi-i Tatlu): Sivas, Hüseyiabad., Tatlu: Artukabad(Tokat- Artova), Boğazlıyan, Gelmugad, Karahisar-ı Behramşah, Sorgun., Ulu Kamanlu: Artukabad, Kızıl Künbed, Sivas., Ütüklü: Gelmugad.

Ulu Yörük bölüklerinin isimlerine baktığımızda genelde kethuda veya beylerinin isimlerini taşıdıklarını görüyoruz. Kırık, Tat, İnal, Çungar, İlbeylü, Şerefeddinlü, Çebni bu tür isimlerdir. Ulu Yörük içerisinde oldukça büyük nüfusa sahip olan bölükler vardır. 1574' te en fazla nüfusa sahip olan 15.320 kişi ile Çungar bölüğüdür. Çungar'dan sonra en fazla nüfusa sahip olanlar İlbeylü (12.546), Karakeçilü (12.018) ve Tatlu (9669) bölükleridir.³¹

III. ÇORUM'DA OĞUZ BOYLARI

III. 1. Çorum'da Yerleşmiş Olan Oğuz Boyları

Anadolu'ya yayılan Oğuzlar'ın yerleştikleri alanlara çeşitli boy isimleri verdiklerini görmekteyiz. Anadolu'ya gelen Oğuzlar'dan kuzeye gidenler daha çok Bozoklar olmuştur. Bu sahaya Bozok yaylası denilmesi bundandır. Anadolu'nun güneyinde yerleşenler ise Üçoklar'dır. Bu gün Çukurova ve havalisine İçel denmesinin sebebi budur. Ayrıca, 24 Oğuz boyunun ki, bunlar; Kayı, Kınık, Bayat, Alkaevli, Karaevli, Yazır, Dodurga, Çepni, Beydili, Afşar, Peçenek, Karkın, Döğer, Yapark, Kızık, Bayındır, Çavundur,

³⁰ E. Afyoncu, a.mkl., s.5.

³¹ a.mkl., s.3-4.

Salur, Eymür, Alayuntlu, Bağdüz, İlnegir, Yiva ve İğdir gibi adlar taşıdıklarını tarihi kayıtlardan biliyoruz. Genelde baktığımızda Anadolu'nun birçok yerinde, kasaba, köy ve mezraya bu isimlerin ad olarak verildiğini görmekteyiz.

Çorum'da 1100-1698 tarihinden itibaren yerleştirilmiş aşiretler arasında Cerit, Mamalı, Dedeşlü, Selmanlu, Karakeçili, Alamaslı, Cihanbeyli, Kangal, Alembeyli, Bozdoğan aşiretleri önde gelir. Bu tarihten daha evvel Çorum ve bölgesini Selçukiler nam ve hesabına almış olan eşaslı Oğuz Boylarından Kınık, Büğdüz, Eymir, Alayudlu, Salur, Peçenek, Çepni, Bayındır, Kargın, Beydili, Afşar, Dodurga, Bayat, Kayı aşiretlerini belirtmek gerekir.³²

Karakeçililer'in de bağlı olduğu Kayı boyundan ayrılan soyların adedi 10 olarak tespit edilmiştir:

1-Keçili, 2-Akkeçili, 3-Karakeçili, 4- Akçakeçili, 5-Alakeçili, 6-Bozan, 7- Çoban, 8-Halilli, 9-Kızılkeçili, 10-Kırka.

Neşet KÖSEOĞLU, "Çorum'da Oğuz Boyları I-II" isimli araştırmasında, bunlardan Çorum'da bulunanları şöyle sıralar: Keçili, Karakeçili, Çoban, Halilli, Kırka.

Keçili:Elmalı divanına bağlı Keçili köyü olduğu 842-1438 tarihli Koca Mehmet Paşa vakfiyesinden anlaşılmaktadır. Buna nazaran bu divana dahil bir çok köylerin de Keçili soyuna bağlı olduğuna hüküm edilebilir. Bu gün artık bir mevki halindedir.

Karakeçili: Çorum'un İskilip kazasına bağlı Karakeçili köyü vardır. Osmancık'ın Karalar köyü vardır ki, bu büyük köyün de Karakeçili'ye bağlı olması çok muhtemeldir. Boğazkale'ye bağlı Karakeçili köyü vardır.

Çoban: Mecidözü'nün, eski adı ile Çorak, yeni ile Cemilbey nahiyesine bağlı bir köy olup, bu köy adının 665-1266 tarihli vesikalarda görüldüğüne göre Kayılarla geldiklerine hiç şüphe edilemez.

Halilli: Çorum'un Sungurlu kazasında Halilli köyü vardır.

Kırka: Çorum'un Alaca kazasına bağlı iki köy vardır ki, birine büyük, diğerine küçük Hırka derler. Bu adlara (700-1300) tarihlerinden itibaren bütün vesikalarda tesadüf edilir.

Salur oymağından ayrılanlar da Şunlardır: Yalvaç, Karaman, Keçiğa. Bunlardan Çorum'da köy adı olarak hiç biri yoktu.Yalnız yer adı olarak Karaman ile Keçi adına rastlanmıştır.

³² N.Köseoğlu, "Çorum'da Dedesli Aşireti", Çorumlu Dergisi, Sayı:43, s.1309.

Bayat oymağından ayrılan soyların adları da şunlardır: Doğanlar, Doğanlı. Bu soydan Çorum'da İskilip kazasına bağlı bir Doğanlı köyü olup, bundan başka köy yoktur. 756-1355 tarihli Çöplübey vakfiyesine göre o tarihte köy olup, bu ölmüş köyler arasında katılan Doğanarslan köyü de vardır. Bütün bu izahlara göre Çorum'da Oğuz boyları ile bunlardan ayrılan soylardan büyük bir kısmının yerleşmiş oldukları anlaşılmaktadır.³³

Çorum tarihine ait önemli belgeler ve araştırmalar ortaya koymuş olan N.KÖSEOĞLU, 1930'larda Çorum'un 350 yıl öncesi ile yaşadığı dönemin mahalle adlarını karşılaştırdığı yazısında da: "... 1240-1252 tarihleri arasında tutulan sicil kayıtlarına ve seferi, hazeri olarak yapılan salgın cedvellerine göre Çorum'da aşağıda isimleri yazılan mahalleler olduğu anlaşılmıştır... diyerek mahalle isimlerini vermiştir.

Ayrıca, 1004h. tarihli sicilden 64 mahalle adı muhtelif vesikalardan derlendiği için mahallelerin hepsini göstermezse de bir fikir verebilir. Fakat, h.11.asrın ortalarına doğru yazılan Evliya Çelebi'ye göre bu zamanda Çorum'da 42 mahalle, 1210-1252 yılları arasında yine sicillere ve yukarıda belirtilen mahalle isimleri listesine göre 48 mahalle olduğu anlaşıyor.³⁴

1243 h. yılında Çorum mahalleleri ve genişlik derecesi hakkında bir fikir verecek olan bu devre ait bir vesikada, söz konusu tarihte Çorum mahallelerine yapılan salgın miktarı ile Karakeçili mahallesi hakkındaki bilgi de görülebilmektedir. (Bkz. Ek-I:Mahalleler üzerine isabet eden salgını gösterir cedvel.)

Çorum ve çevresinde iki Karakeçili köyü bulunmaktadır. Çorum ili merkezinde ise Karakeçili mahallesi vardır ki, burası Karakeçili aşiretinden bir kısmının iskan edildiği yerdir. Bu isim 1004 h. tarihli sicilde Karakeçili şeklindedir. Karakeçili mahallesinde bulunan bu günkü Karakeçili Camii'nin İzn-i Hümayun ile mescidden camiye dönüştürülmesine dair vesikadan da Karakeçililer hakkında bilgi sahibi oluyoruz. (Bkz. Ek-II: İzn-i Hümayun) Ayrıca, Çorum'da Karamançavuş mahallesi bulunmaktadır. Bu ad böylece mahalle adı olarak yaşıyor. Bu isim 1004 h. tarihli sicilde geçmektedir. Çorum'da mahalle adı olarak bu gün de yaşayan ve aşiretlerin iskanı sırasında Çepni aşiretinden bir kısmının yerleştiği anlaşılan Çepni mahallesi bulunmaktadır.

Evliya Çelebi de Seyahatnamesi'nde Çorum ve çevresi ile ilgili olarak önemli bilgiler vermektedir. Çorum'dan geçtiği sözkonusu edilen bu seyahatte 1050 h. tarihinde Bursa'dan başlamıştır. 1050 h. yılı Recep ayında

³³ N. Köseoğlu, "Çorum'da Oğuz Boyları-II", Çorumlu Dergisi, Sayı. 51, s. 1477-1478

³⁴ N. Köseoğlu, "Çorum'un 350 yıl evvelki ile bugünkü Mahalle adları hakkında bir araştırma", Çorumlu Dergisi, Sayı. 9-10, s.302.

Defterzade Mehmet Paşa ile Erzurum'a seyahata çıktığını belirtiyor. Söz konusu seyahatında Sapanca, Bolu, Tosya yolu ile Çorum'un Osmancık ve Hacı Hamza kasabalarından geçmiştir. 1057 yılı Zilkadesi'nin 18. günü Evliya Çelebi, Erzurum'dan İstanbul'a dönerken Çorum'a uğramıştır.³⁵

Çorum Karakeçilileri ile ilgili önemli olan bu bilgiyi, İskilip ilçesine bağlı (günümüzde il merkezine bağlı) Karakeçili köyü'nden geçtiğini ifade eden Evliya Çelebi'den öğrenebiliyoruz:

"...Bu Çorum yakınında Şeyh Elvan Çelebi bin Aşık Paşa'nın türbesi vardır. Kendisi Orhan Gazi devri şeyhlerindendir. Bir çok eserleri vardır.

Sözün kısası, bu kazada o gün lokmacılık edip giderken, Vardar Paşa tarafından haberci geldi: "Benim oğlum! Sakın. Yine asker topla. Hemen Nevruz olup havalar açılınca, İstanbul'a yürü. Zatinızla yine haberleşip, müşerref oluruz." diyordu.

Paşa da Engürü (Ankara) taraflarına hareket etmeye hazırlanıp, onbirinci günde yine Çorum sahrasındaki Seydim Sultan Tekkesi menziline geldik. Büyük bir tekkedir. Başu açık, ayağı çıplak dervişleri vardır. Paşa bütün iç ağaları ve karakullukçularıyla bu tekkede konup, büyük ziyafet verdi. Buradan KARAKEÇİLÜ köyüne geldik. Bu da Çorum toprağında iki yüz (haneli) evli bir Türk köyüdür. Kızılırmağa bir saat yakınlıktadır. Bu köyde o gece yine çok kar yağdı, tipi ve bora oldu... Sabahleyin buradan da kalktık. Kızılırmağın çarşınır köprüsüne gitmeyip, Karakeçili geçidine gelerek tedbirde kusur ettiler. Oradan karşı tarafa geçmek istediler. Meğer amansız geçitmiş. Gerçi, kar durdu amma kışın şiddeti o kadar fazla idi ki, atlar yere basamayıp, sonbahar yaprağı gibi tirtir titriyorlardı..."³⁶

III. 2. Çorum'da Yer Adları Olarak Oğuz Boyları

Bu gün Çorum ilinde Oğuz boyları isimlerini taşıyan yerlerin hala biliniyor olması bu konuda tarihin en önemli izleri olarak karşımızda durmaktadır. Anadolu'nun fethinden sonra bölgeye yerleşen Türkler'in Çorum bölgesini yurt ve otlak olarak kullandıkları tarihi kayıtlarda sıkça görülmektedir. Çorum bir Türk coğrafyasıdır. Aşağıdaki şehir, köy, dağ, göl, dere, yöre, yayla, vb. yerlerin isimlerinde Oğuz boylarının hatıraları yaşamaya devam etmektedir.³⁷

³⁵ N. Köseoğlu, "Evliya Çelebiye Göre Çorum ve Havalisi", Çorumlu Dergisi, Sayı:11, s.324-334

³⁶ Evliya Çelebi, (Sad.: Tevfik Temelkuran vd.), Tam Metin Seyahatname, Üçdal Neşriyat, C.I-II, s.697.

³⁷ Bkz.:N. Köseoğlu, "Çorum'da Oğuz Boyları- I-II", Çorumlu Dergisi, Sayı.:48-51.

1-Avşar (Kargı- köy), Avşar Divanı (Alaca' da bir bölge), 2-Alayuntlu (Mevki adı), 3-Bayat (ilçe), Bayat (Çorum'a bağlı bir köy), Bayat Gediği (Bir dağ gediği), Bayat Mezarı (Bayat köyü etrafında bir mevki), Bayat Su Kavşağı (bir mevki adı), Bayat Çayı (Bir çay), Bayat (Kargı ilçesinde bir köy), 4-Bayındır (Mecitözü ilçesine bağlı bir köy), Bayındır Ovası (Bir mevki), 5-Becek (ören yeri), 6-Beydili (Merkeze bağlı bir köy), Beydili (Bayat ilçesinde bir köy), 7-Bügdüz (Merkeze bağlı bir köy), Büget (Merkeze bağlı bir köy), 8-Çetmi (İskilip ilçesine bağlı bir köy), Çepni (Çorum merkezde bir mahalle), 9-Dodurga (İlçe), 10-Döker (Döğer) (Bir mevki), 11-Eskiyapar (Alaca ilçesine bağlı bir köy), 12-Evlik (Osmancık ilçesinde bir köy), 13-Eymir (Merkeze bağlı bir köy), Eymir çayı (Bir mevki), Eymir sırtı (Bir mevki), Eymir gölü (Bir mevki), Eymir (Osmancık ilçesinde bir mahalle), 14-Gürleyik (Osmancık ilçesinde bir mahalle), 15-Karaevli (Karaevliya) (Uğurludağ ilçesinde bir köy), 16-Kargın (Alaca ilçesine bağlı bir köy), Kargın (İskilip İlçesi Evlik köyüne bağlı bir mahalle), Kargın (Bir mevki), Kargın (İskilip İkipınar köyünde bir mahalle), Kargın (İskilip ilçesi Kavak köyünde bir mahalle), Kargı (Kargın) (Mecitözü İlçesine bağlı bir köy), Kargın yaylası (İskilip Deveci dağında bir yayla), Kargı (İlçe), Kargı (Osmancık ilçesinde bir köy), 17-Kayı (Çorum merkeze bağlı bir köy), Kayı (Oğuzlar ilçesinde bir köy), Kayı (Mecitözü ilçesinde bir köy), 18-Kınık (Çorum merkeze bağlı bir köy), Kınıklıdelileri (Merkeze bağlı bir köy), 19-Salur (Çorum merkezde bir köy), 20-Yavı (Laçın ilçesinde bir köy; şimdiki ismi Gökgezler.), Yavı (İskilip ilçesinde bir köy), Yıva (Bir mevki).

IV. Osmanlılar 'ın Ortaya Çıkışında Karakeçililer ve Yörükler:

Osmanlı Devleti'nin zuhur ettiği coğrafyaya bakarsak, Bursa yöresi hariç, özellikle kuzey ve kuzey batı kesimlerinin yoğun bir yörük yerleşmesine sahne olduğu söylenebilir. Bursa kazasında XIV. asır başlarında çok az sayıda yörük cemaati kaydedilmiştir. Bu durum Osmanlılar'ın ilk hakimiyet devresinden bu yana yerleşik düzenin kurulmuş olduğunu gösterir. Dolayısıyla Osmanlı coğrafyasının çekirdek kısmının sosyal yapısı hakkında bir fikir edinilebilir. Fakat Söğüt'e bakıldığında burada Sultan Murad vakfı oldukları belirtilen 556 hanelik büyük bir Yörük topluluğunun mevcut olduğu görülür.³⁸ Bu topluluğun hangi cemaatlerden oluştuğu hakkında bir döküm yoktur. Bununla birlikte daha sonraki bazı sicil kayıtlarından bu topluluğun kısmı azamının Karakeçililerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Bun-

³⁸ Bkz.: BA, TD, nr.166, s.57.

lar Söğüt perakendesi Karakeçililer şeklinde 1084(1673) tarihli kayıtlarda yer almaktadırlar.³⁹

Bu durum II. Abdülhamid döneminden bu yana, Osmanlı hanedanlığının dayandığı Kayı boyunun bir parçası olarak kendilerini kabul ettiren; ancak bir kısım araştırmacılarca bu bağ hakkında şüpheler izhar edilen Karakeçililer'in Osmanlılar'ın çekirdek coğrafyasına mensup bulunduklarını delillendirme bakımından dikkat çekicidir. Ayrıca zamanımızda da Söğüt'te her sene tekrarlanan ritüelleri tahfifle karşılanamayacak bir tarihi boyuta oturmaktadır.⁴⁰

Ak- Kara veya Doğu- Batı, Kuzey- Güney yapılanması Türkler'in tarih sahnesine çıkmalarından itibaren devam etmiştir. Anadolu'da da bunun örnekleri görülmektedir. Akkoyunlu, Karakoyunlu, Kızıl koyunlu, aynı şekilde Karakeçili, Kızıl keçili, Sarıkeçili gruplarıdır. Bu şekilde yapılanma Balkan Türkleri'nde de vardır. Bulgar adını verdiğimiz eski Türk gruplarında, On Oğuz gruplarında da ikili tasnif devam edip gider.⁴¹

Türkler, sosyal hayatlarındaki konar- göçer ve Yörüklük özellikleri ile de belirgin bir yapıya sahiptirler. Gerçekte, Orta Asya, Anadolu ve Rumeli sürecinde Türkler, sosyal statüleri bakımından şehirli, köylü ve konar- göçer topluluklar halinde yaşamışlardır. Bunlardan Göçerler, en eski Türk toplumsal yapısından başlayarak kalabalık sınıfı oluşturmuşlardır. Bu durum uzun yıllar devam etmiş ve denge Osmanlı Devleti'nin iskan siyaseti ve değişen şartlarla oluşan yeni yaşama tarzı sonucunda göçerlerin aleyhine bozulmuş, bu suretle yerleşik hayat tarzı yaygınlaşmıştır. Buna rağmen yerleşik Türkler' in yanında göçebe yaşayışı sürdüren önemli sayıdaki Türkmenler' e "Yörük" denilmiştir.⁴²

Karakeçililerle ilgili ilk bilgiler IX.yüzyılda Karakeçili Konfederasyonu şeklinde Cent bölgesinde şekillendiğini görüyoruz ki, muhtemelen Anadolu'ya gelen grup, Anadolu Selçuklu Devleti'nin dostu veyahut onun müttefiki, Tuğrul ve Çağrı Beyler'e karşı Aslan Yabgu, Kutalmış hanedanını destekleyen gruplar olabilirdi, bu durumda Karakeçililer'in bunların içerisinde yer aldığını görüyoruz, yani Ertuğrul Gazi'nin Selçuklu ailesi ile olan bağ-

³⁹ Kamil Su, Balıkesir ve Civarında Yörük ve Türkmenler, Balıkesir Halkevi Yay., İstanbul 1938, s.39'daki sicil kaydı.

⁴⁰ F. M. Emecen, "Batı Anadolu'da Yörükler", Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri, Ankara 2000, s.115-116.

⁴¹ A. Haluk Çay, "Karakeçililer'in Yörüklüğü, Konar- Göçerliliği, İsimleri, Aşiret ve Boy adları, Yaşadıkları Merkeze İlişkin Tarihi Bilgiler", Karakeçili V. Uluslar arası Kültür Şenliği (17-19 Eylül 1999) Tebliği, Karakeçili Kaymakamlığı Yayını, Ankara 1999, s.23

⁴² F. Sümer, a.g.e., s.9

lantısı bu noktada kendisini gösteriyor. Ertuğrul Gazi, Karakeçililer Aşireti-ne mensuptur.

Karakeçililer ise, 12 boydan oluşurlar. Bu boylar; Veliler, Poyrazlı, Kıldanlı, Softalı, Karakayalı, Tolazlı, Şazlı- Sazlı, Hacı Halillü, Hayam Kethuda, Akça Enli, Özbekli, Karabakılı- Harmandalı. Ertuğrul Gazi, bunlardan "Softalı" boyuna bağlıdır.⁴³ Osmanlı arşiv belgelerinde Karakeçililer için "Yörük" ifadesinin de kullanıldığını biliyoruz. Ulu Yörük adını taşıyan Sivas, Amasya ve Tokat yöresinde yaşayan bu Türkmen grubunun bazı oymakları Ankara ve Kırşehir Sancağı sahasına yayılmıştı. Bunlar, Ulu Yörükler; Yüzde Pare, Orta Pare, ve Şark Pare olmak üzere üçe ayrılmışlardı.⁴⁴

Anadolu'nun Türkleşmesinde büyük rol oynayan Karakeçililer, 11. yüzyıldan beri varlıklarını hissettirmişlerdir. Öncelikle Keçilü Cemaatleri başta Karakeçililer olmak üzere, Sarıkeçili, Akkeçili, Teke Türkmenleri vs. gibi değişik adlarla Anadolu'nun bir çok bölgesine yayılmışlardır. Doğudan batıya bu şekilde yayılan bu aşiretin muhtelif kolları şunlardır:

Urfa, Siverek ve Suruç Karakeçililerinin varlıkları XV.ve XVI.yüzyıllarından beri bilinmektedir. Urfa Karakeçilileri ile Bingöl'ün Simsor Karakeçililer'i Doğu Anadolu Zaza Türk Aşiret grupları içinde yer alır.

Siverek Karakeçilileri kendilerini Türkmen olarak kabul etmektedirler. Bunların yaşamakta oldukları köylerinin adları tamamen Türkçedir. Yüzyıllardan beri bu isimler değişmeden günümüze kadar gelmiştir. Söz konusu bu köyler arasında, Ağaören, Deliktaş, Karahöyük, Karadibek, Kurtini, Başbüyük, Göllü, Mezra, Karacaviran, Mizar, Çabukcur, Karafinik, Bozkaya, Kabasırt, Kabahaydar, Sadıklı, Salur, Çepini vs...

Bingöl'ün Simor Köyü Karakeçililer tarafından kurulmuştur. Güneyde Karakeçililer Rakka'ya kadar uzanmışlardır. XVI.yüzyıl Diyarbakır Tapu Tahrir Defterine göre günümüzdeki Milli Aşiret grupları Karakeçililerdendir. Yine Gaziantep'e bağlı Körkün, Barak ve Hacıbayram köyleri Karakeçililer tarafından kurulmuştur. Kırıkkale İlinin Karakeçili İlçesinde yaşayan Karakeçililer, Anadolu'nun diğer yörelerinde yaşayan Karakeçililerle akrabadırlar.⁴⁵

⁴³ A. Haluk Çay, "Karakeçililer'in Yörüklüğü. s.24

⁴⁴ Faruk Sümer, a.g.e., s. 178.

⁴⁵ A. Haluk Çay, "Ertuğrul Gazi, Karakeçililer ve Söğüt Yörük Bayramı", III. Osmanlı Sempozyumu, Söğüt 1988, s.7.

Karakeçililer'in yerleşmiş olduğu bölgelerle ilgili olarak⁴⁶; Karakeçililer hakkında geniş araştırmaları bulunan Prof. Dr. A. Haluk ÇAY, " XVI. Asırlarda Karakeçili gruplarına Sivas, Kırşehir, Muğla, Antalya, Bilecik, Kütahya, Bursa, Eskişehir bölgelerinde rastlanıldığı, Kırşehir bölgesindeki Karakeçililer'in bir bölümünün Haymana, daha sonra Bilecik, Eskişehir ve Kütahya taraflarına göç ettiklerini, günümüzde de Karakeçili aşiretine yukarıda sayılan yerleşim yerlerinden başka Denizli, Çorum, İçel, Samsun yörelerinde de rastlanıldığını" belirtir.⁴⁷

Karakeçili'nin Osmanlı'daki fonksiyonu, bir çekirdek aile, yüzyıllar içinde gelişmiş, büyümüş, Anadolu'da ihtiyaç olan yörelere iskan edilerek, Anadolu'daki iskanın, dengenin vazgeçilmez esaslarını oluşturmuştur.

İşte Ege bölgesinde, Ege Yörükleri, Akdeniz bölgesinde, Güney Doğu Anadolu bölgesinde Fırat havzasında ta Van'a kadar yerleşen Yörükler, devletin ve milletin hakimiyetinin timsali olarak Türk gücünü yaşatmaya çalışmışlardır. Bu gün Karakeçililer bu soyun özüdür, onun bir ifadesidir.

Anadolu'ya yayılan Oğuzlar' ın yerleştikleri alanlarda çeşitli boy isimlerini verdiklerini belirtmiştik. Anadolu'ya gelen Oğuzlardan kuzeye gidenler daha çok Bozoklar olmuştur. Bu sahaya Bozok yaylası denilmesi bundandır. Anadolu'nun güneyine yerleşenler ise, Üçoklar'dır. Bu gün Çukurova ve havalisine İçel denmesinin sebebi budur. Ayrıca, 24 Oğuz boyunun ki bunlar; Kayı, Kınık, Bayat, Alkaevli, Karaevli, Yazır, Dodurga, Çepni, Beydili, Afşar, Peçenek, Karkın, Döğer, Yapark, Kızık, Bayındır, Çavundur, Salur, Eymür, Alayundlu, Bağdüz, İlneğir, Yiva ve İğdir gibi adlar taşıdıklarını tarihi kayıtlardan biliyoruz. Çorum'un dışında başka yerlerde, hatta Anadolu'nun her yerinde bu gün bir kasaba, köy ve mezra'ya bu isimlerin ad olarak verildiğini görmekteyiz.

V. Osmanlı Yönetiminde Karakeçililer'in Faaliyetleri:

Osmanlı Yönetimine sadakatle bağlı kalan Karakeçililer, genel olarak, herhangi bir disiplinsizlik hareketine girmemişlerdir. II. Abdülhamit, sarayın muhafazası için Karakeçilileri görevlendirmiştir. Hem Yavuz Sultan Selim hem de II. Abdülhamit tarafından Karakeçililere sancak verildiği ve kendilerine çok güvenildiği rivayeti de yaygındır.

⁴⁶ Geniş bilgi için bkz: Muharrem BAYAR, "Karakeçili Yörük Aşireti'nin Yaşadığı Alanların Demografisi", CIEPO XIV. Sempozyumu Bildirileri, 18-22 Eylül 2000, Çeşme, TTK. Yay., Üçler BULDUK, "İdari Ve Sosyal Açısından Karakeçili Aşiretleri ve Yerleşmeleri", DTCF- Tarih Araştırmaları Derg., Yıl: 1997, sayı: 30, s. 37-52.

⁴⁷ A. Haluk ÇAY, "Ertuğrul Gazi, Karakeçililer...", s.8.

Bilindiği gibi, II. Abdülhamit, Alman İmparatoruna Karakeçili mensuplarını tanıtırken “Karakeçililer Benim En Yakın Akrabalarımıdır” diyerek takdim etmiştir. Ayrıca, aynı Padişah, Karakeçililer’in bulunduğu bir alay meydana getirerek bu alaya “Ertuğrul Alayı” adını vermiştir ki, bu da çok manidardır. Yine kendi adıyla oluşturduğu “Hamidiye Alayları’nda” ki, bunlar da Çanakkale ve Doğu Cephesinde Ruslar ve Ermeniler’le olan çarpışmalarda önemli hizmetler ifa etmiştir. Bu Alaylarda da Karakeçililer yer almıştır.⁴⁸

Karakeçililer, geçmişte Ertuğrul Gazi Türbesi’ni her yıl Nevruz gününde ziyaret ederlerdi. Burada bir tür anma toplantısı niteliğinde buluşulur ve şenlik düzenlerlerdi. Ancak, sonraları bu geleneği Eylül ayının ikinci haftasında yapmaya başlamışlardır. Bu ziyaret ve Şenlik Karakeçililer’in Bayramıdır. Atlarla buraya gelen ve kurbanlar kesen Karakeçililer görkemli törenler yaparlardı. Bu esnada cirit oyunları ve güreş müsabakaları da yapılırdı.⁴⁹

Karakeçililer, Osmanlı Devletini kurmuşlardır. II. Balkan Savaşı’nda Edirne’nin kurtuluşunda Urfa yöresi Karakeçilileri büyük rol oynamışlardır. Milli Mücadele yıllarında 1918- 1919- 1920 yıllarında isyanların bastırılmasında Bilecik yöresi ve Eskişehir Karakeçilileri Yarbey Arif Bey komutasında bir müfrezeyle etkili görevler yapmışlar ve bu isyanların bastırılmasında ve Milli Mücadele ateşinin yanmasında önemli rol oynamışlardır.⁵⁰

Cumhuriyet döneminde de Karakeçililer devlete sadakatle bağlı kalmışlardır. Milli Mücadele’de Urfa ve havalisindeki milli faaliyetlere ve özellikle yörenin Fransız işgalinden kurtarılması ile bazı iç isyanların bastırılmasında Siverek kuvvetleri içerisinde yer alan Karakeçililer, diğer Türkmen (Oğuz) kuvvetleri olan İzoli Beğdili (Badıllı), Karahanlı aşiretleri gibi üzerlerine düşenleri yapmışlardır.⁵¹

VI. SONUÇ

Sonuç olarak, Anadolu’nun Türkleşmesi yirmi dört Oğuz boyunun Anadolu’ya yayılıp, iskan etmesiyle mümkün olmuştur. Doğulusuyla, batılısıyla, kuzeylisiyle, güneylisiyle değil, bu günkü Anadolumuzu Selçuklu ve Osmanlı dönemlerindeki geniş alanı Türkleştirmeye çalışmışlardır. Selçuklu üç yüz sene, Osmanlı altı yüz sene bu insanları bu coğrafyadaki diğer insanlarla

⁴⁸ İsmail Özçelik, “Tarihimizde Karakeçililer”, Karakeçili V. Uluslar arası Kültür Şenliği (17- 19 Eylül 1999) Tebliğleri, Karakeçili Kaymakamlığı Yay., Ankara 1999, s.46.

⁴⁹ K. SU, a.g.e., s.40.

⁵⁰ A. Haluk Çay, “Karakeçililer’in Yörüklüğü...”, s.24

⁵¹ İ. Özçelik, a.g. mkl., s.46.

beraber huzur ve sükun içinde yaşatmıştır. Anadolu bir Türk coğrafyası olarak birlik ve bütün içerisinde yaşadığımız vatan olmuştur.

Anadolu'ya damgasını vuran Türklerdir. Bunlar ne Hitit, ne Urartu, ne Lidya ne de Grek'tir. Anadolu'nun kader çizgisi, Türk insanının kültür değerleri, inanç sistemi ve felsefesiyle şekillenmiştir. Yer altı ve yer üstü maddi- manevi bütün kalıntıları, tarihi belge ve abideler bunun en canlı delilidir. Sanat, estetik, kültür ve mimarisinin her motifinde Anadolu insanının bedii zevk ve üslubunu sezinlememek mümkün değildir.⁵²

Pek çok araştırmalar ve gelişen olaylar göstermektedir ki, günümüzde tarih sadece hanedanların tarihi olmaktan çıkmış, toplumun tarihi olmaya doğru yol almıştır. Bu anlamda sosyal tarih anlayışı ve yaklaşımı ön plana çıkmış bulunmaktadır. Bu nedenle de mahalli tarih araştırmaları önem kazanmaya başlamıştır.

⁵² Orhan Türkdoğan, Niçin Milletleşme, Türk Dünyası Yay., İstanbul 1993, s. 55.

Ek-I:Mahalleler üzerine isabet eden salgını gösterir cedvel.

1243 h. yılında Çorum mahallelerinin genişlik derecesi hakkında bir fikir vermek için bu devre ait bir vesika olan 1243 h. yılında Çorum mahallelerinin yapılan salgını gösterir cedvel:

Ümithalife	926
Emirahmed	1504
Uç	1504
Akpınar	1997
Burhankethuda	4167
Pazar	521
Camii kebir	1504
Çepni	1457
Çakır	1620
Çiriş	710
Çiftlik	1157
Çöplü	694
Hacı Kemal	2199
Hacı Recep	2778
Hacı Geven	1041
Hacı Davud	1040
Hacı İshak	1011
Hacı Yusuf	1215
Hacı Nasrullah	1167
Hacı Nurullah	3332
Hanicedid	463
Depecik	1273
Sancaktar	463
Sağrıçı	3009
Sofular	2199
Şeyheyub	2604

Şeyhler	926
Şarkıyan	578
Acceliula	1041
Accelisani	1389
Azap Ahmed	1736
İsahalife	1504
Fatmabacı	578
Karamançavuş	2199
Kubbelü	2083
Karakeçili	1469
Kundistan	810
Kale ve Puşıyan	1054
Gülabibey	405
Narioğlu	694
Nurullah	-----
Yavrudurna	1604

(N. KÖSEOĞLU, Çorum'un 350 yıl evvelki ile bugün ki Mahalle adları hakkında bir araştırma", Çorumlu Dergisi, Sayı. 9-10, s.304'den alınmıştır.)

Ek-II:İzn- i Hümayun

“İzn-i Hümayunum olmuştur”

Arz-ı bende-i bi-mikdâr oldur ki şevketlü, kerametlü, mehabetlü, kudretlü, velini'metim efendim, Padişahım,

Medine-i Çorum mahallâtından Karakeçili mahallesinde vâki' mescid-i şerîfin cami olmağa selâhiyyeti olduğundan, müceddeden minber vaz'ı ve ikâmet-i salât-i Cum'a ve ıydeyne izn-i hümayunları erzânı ve hitâbeti dahî erbâb-ı istihkakdan es-Seyyid Ali halifeye sadaka buyurulmak ricasına Çorum kazası nâibi arzetmekle bâlâsı izn-i hümayunum olmuştur deyu. Hatt-ı hümayun-ı inâyet makrunlarıyla tezyin buyurulmak bâbında

Ek-I: Mahalleler üzerine isabet eden salgını gösterir cedvel.

1243 h. yılında Çorum mahallelerinin genişlik derecesi hakkında bir fikir vermek için bu devre ait bir vesika olan 1243 h. yılında Çorum mahallelerinin yapılan salgını gösterir cedvel:

Ümithalife	926
Emirahmed	1504
Uç	1504
Akpınar	1997
Burhankethuda	4167
Pazar	521
Camii kebir	1504
Çepni	1457
Çakır	1620
Çiriş	710
Çiftlik	1157
Çöplü	694
Hacı Kemal	2199
Hacı Recep	2778
Hacı Geven	1041
Hacı Davud	1040
Hacı İshak	1011
Hacı Yusuf	1215
Hacı Nasrullah	1167
Hacı Nûrullah	3332
Hanıcedid	463
Depecik	1273
Sancaktar	463
Sağrıçı	3009
Sofular	2199
Şeyheyub	2604

Şeyhler	926
Şarkıyan	578
Acceliula	1041
Accelisani	1389
Azap Ahmed	1736
İsahalife	1504
Fatmabacı	578
Karamançavuş	2199
Kubbelü	2083
Karakeçili	1469
Kundistan	810
Kale ve Puşıyan	1054
Gülabibey	405
Narioğlu	694
Nurullah	-----
Yavrudurna	1604

(N. KÖSEOĞLU, Çorum'un 350 yıl evvelki ile bugün ki Mahalle adları hakkında bir araştırma", Çorumlu Dergisi, Sayı. 9-10, s.304'den alınmıştır.)

Ek-II:İzn- i Hümayun

“İzn-i Hümayunum olmuştur”

Arz-ı bende-i bi-mikdâr oldur ki şevketlü, kerametlü, mehabetlü, kudretlü, velini'metim efendim, Padişahım,

Medine-i Çorum mahallâtından Karakeçili mahallesinde vâki' mescid-i şerîfin cami olmağa selâhiyyeti olduğundan, müceddeden minber vaz'ı ve ikâmet-i salât-i Cum'a ve ıydeyne izn-i hümayunları erzânı ve hitâbeti dahî erbâb-ı istihkakdan es-Seyyid Ali halifeye sadaka buyurulmak ricasına Çorum kazası nâibi arz etmekle bâlâsı izn-i hümayunum olmuştur deyu. Hatt-ı hümayun-ı inâyet makrunlarıyla tezyin buyurulmak bâbında

emr-ü ferman, şevketlü kerâmetlü mehabetlü kudretlü velini'metim, efendim, padişâhımdır.

(Bu belge, Öğretim Görevlisi Ali ILICA'nın özel arşivinden alınmıştır. Kendilerine teşekkür ediyorum.)